

Eleonóra Matoušková

TEÓRIE HOSPODÁRSKEHO CYKLU OD 30. ROKOV 20. STOROČIA¹

Abstract: *The paper deals with the analysis of the most significant modern theories of the business cycle. Keynesian theories, as well as monetary theories find the origin of the business cycle on the side of demand. In the case of Keynesian theories, the impulse for fluctuation of aggregate output is the decrease (change) in investment activity of the business sector. Monetary theories consider money shocks, inadequate changes in money supply by the central bank to be causes of fluctuations in the economy. In contrast to preceding theories, the theory of real business cycle finds the cause of the business cycle on the side of the supply, in changes of aggregate productivity resulting in the first place from significant technological changes.*

Key words: *business cycle, theories of business cycle, Keynesian theories of business cycle, monetary theories of business cycle, real theories of business cycle*

JEL: B 22, E 32

Úvod

Čo je príčinou hospodárskych cyklov? Prečo dochádza k opakovaným výkyvom ekonomickej aktivity? Ekonomovia hľadajú celý rad rokov odpoveď na tieto otázky. V ekonomickej teórii sa môžeme stretnúť s rôznymi názormi na príčinu hospodárskych cyklov. Tradične sa v ekonomickej literatúre hospodársky cyklus (čiže striedanie fáz expanzie a recesie) chápe ako výkyvy reálneho hrubého domáceho produktu okolo dlhodobého rastúceho trendu vývoja potenciálneho produktu. Rast potenciálneho produktu závisí predovšetkým od rastu kapitálu a od technologického pokroku. Na druhej strane, kolísanie ekonomickej aktivity, teda výkyvy reálneho hrubého domáceho produktu okolo potenciálneho produktu, sú ovplyvňované dopytovými a ponukovými šokmi. V súčasnej ekonomickej literatúre sa môžeme stretnúť s diametrálne odlišnými prístupmi k chápaniu podstaty a príčin vzniku hospodárskeho cyklu. Medzi najvýznamnejšie teórie môžeme zaradiť Keynesovu teóriu hospodárskeho cyklu, teóriu hospodárskeho cyklu na princípe mechanizmu akcelerátora a multiplikátora, monetárne teórie hospodárskeho cyklu a teóriu reálneho hospodárskeho cyklu.

¹ Tento príspevok vznikol s podporou grantovej agentúry VEGA v rámci projektu č. 1/0478/08: Teoretické a praktické aspekty novej (znalostnej) ekonomiky.

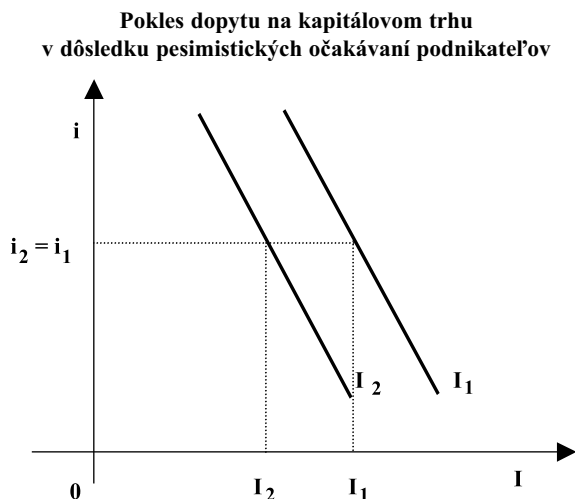
1 Keynesova teória hospodárskeho rastu

Keynesova teória hospodárskeho cyklu patrí k najvýznamnejším teóriám, ktoré hľadajú príčinu hospodárskeho cyklu na strane dopytu. Keynes vypracoval túto teóriu v období Svetovej hospodárskej krízy v 30. rokoch 20. storočia, keď sa väčšina ekonomík nachádzala v hlbokoj hospodárskej depresii. Za hlavný faktor vzniku hospodárskeho cyklu sa v tejto teórii považujú najmä výkyvy investičnej aktivity. Nestabilitu investičnej aktivity vidí v bližšie nezdôvodnenom striedaní pesimistických a optimistických nálad podnikateľského sektora. Pokles dôvery podnikateľov v budúce výnosy investícií v porovnaní s nákladmi na ich obstaranie vedie k poklesu dopytu po investíciách.

Podľa Keynesa nedostatočné agregátne výdavky spôsobujú zastavenie konjunktúry a začiatok recesie. Príčinou môžu byť vyššie úspory a nižšie spotrebiteľské výdavky, nedostatočné súkromné investície alebo nízke vládne výdavky. Dôsledkom nedostatočného agregátneho dopytu je pokles reálneho výstupu, nevyužitie výrobné kapacity a vznik vysokej nezamestnanosti.[6] Spôsobom ukončenia hospodárskej krízy je preto podpora rastu agregátneho dopytu, a to predovšetkým zvyšovaním vládnej spotreby.

Teóriu J. M. Keynesa môžeme zaradiť k tým teóriám hospodárskeho cyklu, ktoré vidia príčinu cyklických výkyvov ekonomiky v pôsobení externých faktorov. Investičná aktivita sa mení podľa optimistických alebo pesimistických nálad podnikateľov a ich očakávaní budúcich výnosov a ziskov (obr. č. 1). Podľa Keynesa investície sa v ekonomike znižujú, pretože na peňažnom trhu nedochádza automaticky k poklesu dopytu po peniazoch a teda aj k poklesu nominálnej úrokovej miery. Pokles dopytu podnikateľov po úsporách – v dôsledku pesimistických očakávaní ďalšieho ekonomického vývoja a tým aj nižších výnosov investícií nie je kompenzovaný poklesom reálnej úrokovej miery. Výsledkom toho je pokles investícií.

Obr. č. 1

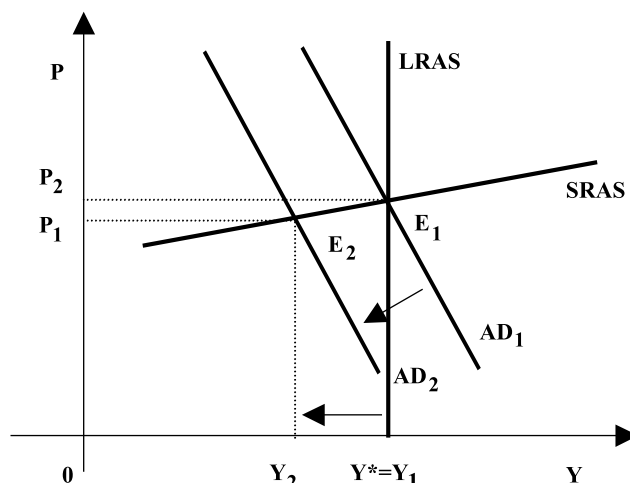

Prameň: [3].

Ďalší predpoklad, z ktorého Keynesova teória hospodárskeho cyklu vychádza, je nepružnosť cenovej hladiny. Ak dôjde v ekonomike k poklesu investičnej aktivity, spôsobí to jednak zníženie dôchodku a následne aj zníženie agregátneho dopytu. Keďže pokles agregátneho dopytu nie je kompenzovaný pružným poklesom cenovej hladiny, výsledkom bude pokles reálneho agregátneho výstupu (obr. č. 2).

Obr. č. 2

Strata reálneho produktu v dôsledku relatívne nepružnej cenovej hladiny

Prameň: [3].

Pokles reálneho agregátneho výstupu je v ekonomike vysoký, keďže zníženie objemu investícií pôsobí multiplikačne na zníženie dôchodku a agregátneho výdavkov. Strata reálneho agregátneho produktu je výrazne vyššia než zníženie cenovej hladiny (posun z bodu E_1 do nového bodu makroekonomickej rovnováhy E_2 na obrázku č. 2).

2 Teória hospodárskeho cyklu na princípe pôsobenia mechanizmu multiplikátora a akcelerátora

Využitím kombinácie modelov akcelerátora a multiplikátora je možné vysvetliť vznik a mechanizmus šírenia hospodárskych cyklov. Táto teória patrí medzi keynesovské koncepcie hospodárskeho cyklu. Keynesovsky orientovaní ekonómovia touto teóriou zdôvodňujú, prečo investície v ekonomike kolíšu a tak vyvolávajú nestabilitu ekonomického systému. Hlavným predstaviteľom tejto koncepcie je známy ekonóm a autor učebníc Paul A. Samuelson.

Mechanizmus vzájomného pôsobenia multiplikátora a akcelerátora možno vysvetliť nasledovne. Predpokladajme, že sa zníži výroba odvetví vyrábajúcich investičné statky. Následne sa znížia dôchodky v tomto odvetví a tým aj výdavky spotrebiteľov na nákup spotrebných statkov. V dôsledku toho klesne odbyt v odvetví

vyrábajúcom spotrebné statky, čo povedie k zníženiu objemu ich výroby. Zníženie výroby spotrebných statkov vyvolá ďalší akcelerovaný pokles čistých investícií. Investície v ekonomike budú klesať, kým nedosiahnu najnižší bod (hrubé investície nemôžu byť záporné), potom sa ich pokles zastaví. Zastavenie poklesu investícií bude znamenať aj zastavenie poklesu produkcie, pretože výroba v podnikoch vyžaduje prinajmenšom niektoré obnovovacie investície. Tým sa v ekonomike zvýši objem hrubých investícií a nastane hospodárske oživenie.

Rast výroby vyžaduje nové investície (uplatnenie princípu akcelerátora). Nové investície prostredníctvom mechanizmu multiplikátora vyvolajú ďalší rast produkcie. Potreba výrobného kapitálu v ekonomike rastie. Po určitom čase výroba narazí na hranicu produkčných možností, pretože množstvo výrobného kapitálu je obmedzené. Tým sa rast výstupu (produkcie) spomalí. Mechanizmus akcelerátora zastaví hospodársku expanziu a nastáva obrat. Ekonomika sa dostáva opäť do fázy recesie.

3 Monetárne teórie hospodárskeho cyklu

Príčinou monetárneho hospodárskeho cyklu sú zmeny peňažnej zásoby, ktoré spôsobujú výkyvy agregátneho dopytu. Preto aj túto koncepciu hospodárskeho cyklu môžeme zaradiť k teóriám strany dopytu. Centrálna banka môže zvýšením, resp. znížením peňažnej zásoby spôsobiť ekonomike šok, ktorý vedie k rastu, resp. k poklesu agregátneho dopytu a následne k hospodárskej expanzii alebo recesii. Ak centrálna banka neodhadne správne rast potenciálneho produktu a zvýši nominálnu peňažnú zásobu nesprávne – buď príliš vysoko alebo príliš nízko – môže tým spôsobiť ekonomike menové šoky. Preto je potrebné zladiť rast peňažnej zásoby s rastom dopytu po peniazoch.

K predstaviteľom monetárnej teórie hospodárskeho cyklu patria ekonómovia Friedrich A. von Hayek, Ralph G. Hawtrey, Lionnel Robbins, v 60. rokoch 20. storočia tiež monetaristi – Milton Friedman a neskôr aj predstavitelia novej klasickej makroekonómie, predovšetkým Robert F. Lucas.

Monetaristi vychádzali z modernej verzie kvantitatívnej teórie peňazí. Platí teda téza o neutralite peňazí voči reálnym ekonomickým veličinám, t. j. cenová hladina sa v ekonomike pružne prispôsobuje zmenám v ponuke peňazí. Avšak predpoklad neutrality peňazí môže byť v krátkom období narušený vplyvom tzv. adaptívnych očakávaní² ekonomických subjektov, ako aj v dôsledku asymetrických informácií medzi zamestnávateľmi a zamestnancami (podnikmi a domácnosťami). [2] Preto v krátkom období výkyvy v ponuke peňazí môžu ovplyvniť reálny agregátny výstup.

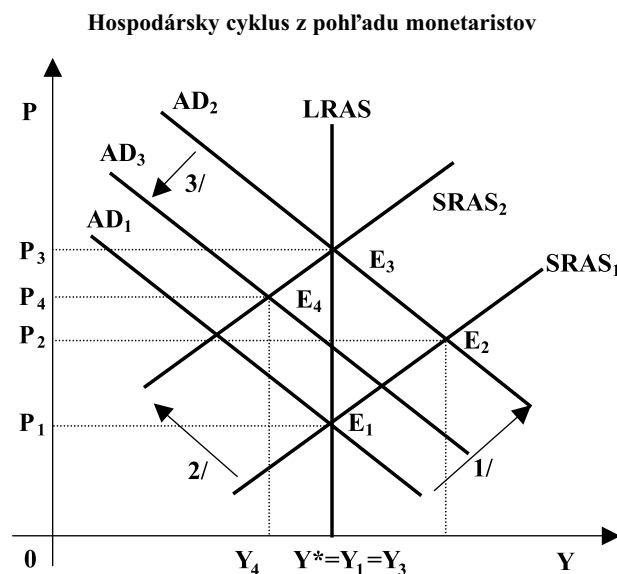
² Podľa hypotézy adaptívnych očakávaní ľudia formujú svoje očakávania na základe váženého priemeru všetkých svojich minulých skúseností. Jednotlivé ekonomické subjekty sa prispôbujú zmenám ekonomickej aktivity na základe poznania predchádzajúceho vývoja, pričom väčší význam pripisujú dlhodobým starým informáciám než novým. Preto nedokážu reagovať dostatočne pružne na zmenu ekonomického vývoja.

Príčinu a mechanizmus šírenia hospodárskeho cyklu podľa teórie monetaristov možno vysvetliť nasledovne. Ak centrálna banka náhle zvýši množstvo peňazí v obehu, povedie to k zvýšeniu agregátneho dopytu a zároveň k nárastu cenovej hladiny. Rastie jednak cena tovarov a služieb, rastú aj nominálne mzdy, avšak rast cien tovarov a služieb je rýchlejší. To má za následok pokles reálnych miezd zamestnancov. Zamestnanci vnímajú len nárast nominálnych miezd a nie nárast celkovej cenovej hladiny, a preto zvyšujú ponuku práce. Podniky si uvedomujú nárast cenovej hladiny v ekonomike, a preto zvyšujú dopyt po práci, keďže pokles reálnych miezd znamená aj pokles reálnych nákladov podnikov. Tým sa dočasne zvyšuje zamestnanosť a rastie reálny agregátny výstup.

Časom si však zamestnanci uvedomia, že nárast cenovej hladiny bol vyšší než nárast nominálnych miezd, že v skutočnosti ich reálne mzdy poklesli a preto požadujú od zamestnávateľov zvýšenie plátov. Zvýšenie reálnych miezd na ich pôvodnú východiskovú úroveň však povedie k poklesu dopytu podnikov po práci. Tým sa zníži zamestnanosť a reálny agregátny výstup klesne naspäť na úroveň potenciálneho produktu. [3]

Príčinou hospodárskeho cyklu u monetaristov je vonkajší peňažný šok, čím sa mení agregátny dopyt a v dôsledku prispôsobovania sa podnikov zmenám reálnych miezd dochádza následne aj k zmenám krátkodobej agregátnej ponuky.

Obr. č. 3

Prameň: [3].

Podľa názoru monetaristov, ak centrálna banka reaguje na výkyvy ekonomickej aktivity proticyklickou politikou, môže situáciu v ekonomike ešte zhoršiť. V dôsled-

ku časovým oneskorením účinkov takejto monetárnej politiky sa môže stať, že prijaté opatrenie sa prejaví v inej fáze hospodárskeho cyklu než sa pôvodne predpokladalo (napr. ak sa peňažná reštrikcia namiesto obdobia vrcholiacej konjunktúry prejaví až vo fáze hospodárskej recesie), čím sa ešte viac destabilizuje ekonomika. To by malo potom za následok zníženie dopytu po práci a pokles reálneho produktu (posun z AD_2 do AD_3 na obr. č. 3). Preto odporúčaním monetaristov v peňažnej oblasti je udržiavať tempo rastu peňažnej zásoby na úrovni tempa rastu reálneho výstupu a vzdať sa proticyklickej peňažnej politiky.

K monetárnym teóriám hospodárskeho cyklu sa zaraďuje aj *teória rovnovážneho hospodárskeho cyklu*. Táto teória vychádza zo záverov hypotézy racionálnych očakávaní³ ekonomických subjektov (na rozdiel od monetárnej teórie hospodárskeho cyklu monetaristov, ktorí zohľadňovali vplyv adaptívnych očakávaní) a z predpokladu dokonalej konkurencie na trhu. [2] Hlavným autorom tejto teórie je Robert E. Lucas Jr., ako aj ďalší predstavitelia novej klasickej makroekonómie (Robert Barro, Thomas Sargent, Neil Wallace).

Podľa uvedenej koncepcie makroekonomické výkyvy nie sú prejavom makroekonomickej nerovnováhy, ale vznikajú len v dôsledku neočakávaných zmien množstva peňazí v obehu. Ak podniky očakávajú zmenu ponuky peňazí, potom téza o neutralite peňazí sa prejavuje tak v dlhom, ako aj v krátkom období. Noví klasici vychádzajú z predpokladu nedokonalosti informovanosti podnikov pôsobiacich na rôznych trhoch. Ak centrálna banka neočakávané zvýši ponuku peňazí, vedie to k rastu agregátneho dopytu a tým aj k vzostupu cenovej hladiny. Niektorí výrobcovia („nedokonale informovaní“) vnímajú nárast cien ich výrobkov a domnievajú sa, že sa zvýšil dopyt spotrebiteľov po ich výrobkoch a službách na úkor výrobkov ich konkurentov. V takom prípade by sa zvýšil ich zisk nad úroveň normálneho zisku v ekonomike (dosahovali by čistý ekonomický zisk), čo ich motivuje zvyšovať objem vyrábanej produkcie. V dôsledku toho sa zvyšuje reálny agregátny výstup v ekonomike. Keď si však výrobcovia uvedomia, že v skutočnosti nešlo o rast relatívnej ceny ich výrobkov, ale o rast celkovej cenovej hladiny, znížia úroveň vyrábanej produkcie na pôvodnú úroveň. Jediným výsledkom takto uplatňovanej stabilizačnej peňažnej politiky centrálnej banky je zvýšenie cenovej hladiny.

Tým možno dospieť k záveru, že len v prípade neočakávanej zmeny množstva peňazí v obehu je možné dočasne, krátkodobo, dosiahnuť zvýšenie reálneho agregátneho výstupu nad úroveň potenciálneho produktu (posun krivky z polohy AD_1 do AD_2 a následne posun krivky $SRAS_1$ do polohy $SRAS_2$ na obr. č. 3). Výrobcovia a ekonomika ako celok sa na zmenu v ponuke peňazí podľa svojich možností (informácií) optimálne adaptujú. Ak výrobcovia pochopia správne zmenu množstva peňa-

³ Teória racionálnych očakávaní vychádza z predpokladu, že ekonomické subjekty sa správajú racionálne a cieľavedome pri získavaní, vyhodnocovaní a využívaní informácií. Získané informácie využívajú s cieľom maximalizovať svoju užitočnosť. Svoje predstavy a očakávania ekonomického vývoja priebežne spresňujú, a to nielen na základe nových informácií o hospodárskom vývoji, ale aj z poznatkov ekonomickej teórie.

zí v obehu, peňažný šok vedie len k rastu cenovej hladiny, pričom reálny agregátny výstup zostáva na úrovni potenciálneho produktu ($Y^*=Y_3$ a zároveň posun z bodu P_1 do P_3 na obr. č. 3.)

4 Teória reálneho hospodárskeho cyklu

V rámci novej klasickej makroekonómie vznikla začiatkom 80. rokov 20. storočia teória hospodárskeho cyklu, ktorá na rozdiel od predchádzajúcich teórií hľadá príčinu vzniku hospodárskeho cyklu na strane ponuky. Hlavnými predstaviteľmi tejto teórie sú ekonómovia Finn Kydland, Edward Prescott, John Long Jr. a Charles Plosser. Podľa týchto ekonómov výkyvy ekonomickej aktivity spôsobujú exogénne ekonomické ponukové šoky. Takýmito príčinami kolísania ekonomického vývoja môžu byť náhodné a výrazné výkyvy produktivity výrobných faktorov, ktoré posúvajú hranicu produkčných možností ekonomiky a menia tým aj úroveň potenciálneho produktu. Reálne hospodárske cykly sú spôsobené predovšetkým významnými technologickými zmenami.

K významnejším starším teóriám reálneho hospodárskeho cyklu patrí *teória ekonóma Josepha A. Schumpetera*. Vznik hospodárskeho cyklu zdôvodňoval existenciou tzv. inovačných vln, ktoré vznikajú vždy v dôsledku nejakého prevratného technologického objavu (ako bol napr. vynález parného stroja, resp. rozvoj informačných a telekomunikačných technológií v 90. rokoch 20. st.). Keďže inovačné vlny majú rôznu dĺžku a intenzitu pôsobenia, preto aj nimi spôsobené hospodárske cykly sú nepravidelné a líšia sa silou a dĺžkou trvania.

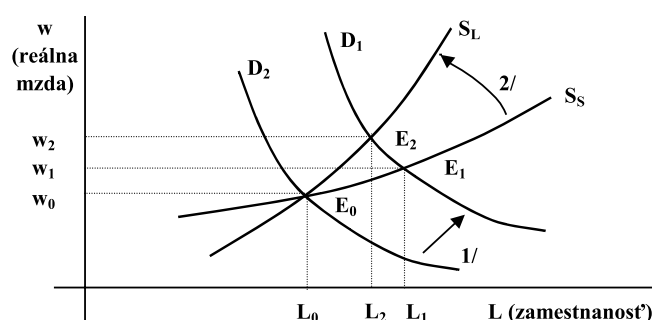
Modernou teóriou reálnych hospodárskych cyklov je *teória školy reálnych hospodárskych cyklov*, ktorá sa rozvinula v rámci novej klasickej makroekonómie. Táto teória vznikla na základe uplatnenia princípov hypotézy racionálnych očakávaní a viedla k neskoršiemu odmietnutiu koncepcie monetárnych cyklov, vypracovanej pôvodne predstaviteľom nových klasikov Robertom Lucasom Jr. Dôvodom odmietnutia teórie monetárnych cyklov touto školou bol poznatok, že ľudia tvoria racionálne očakávania, ako aj predpoklad, že trhy sa neustále vyčisťujú, a to aj v krátkom období. Ak centrálna banka realizuje peňažnú politiku pravidelne, prestane byť pre ekonomické subjekty neočakávanou a ľudia sa na jej dosah pripravujú. Preto príčinu hospodárskeho cyklu vidia na strane ponuky, v ponukových šokoch, akým je zmena agregátnej produktivity, vyvolaná nielen technologickými zmenami, ale aj zmenami cien výrobných vstupov (energie, surovín, materiálov a pod.), vplyvom vysokých a nízkych úrod v agrárnom sektore, zlepšením alebo zhoršením klimatických podmienok, zmenou ekologických noriem a pod. Reálne hospodárske cykly preto nie sú výkyvmi reálneho agregátneho produktu okolo rastúceho potenciálneho produktu, ale znamenajú kolísanie samotného potenciálneho produktu.

Prechodné výkyvy agregátnej produktivity sa šíria do ďalších období prostredníctvom tzv. medzičasovej substitúcie práce (resp. medzičasovej substitúcie voľného času). Princíp medzičasovej substitúcie práce vysvetľuje, prečo vo fáze expanzie

sa znižuje nezamestnanosť a vo fáze recesie nezamestnanosť rastie. Zvýšenie produktivity práce v niektorých podnikoch zvýši dopyt po práci. Podniky zvýšia mzdy, aby získali dodatočných pracovníkov od iných podnikov. Aby si tieto firmy svojich zamestnancov udržali, musia tiež zvýšiť mzdy, čím sa rast reálnych miezd v ekonomike šíri. Výsledkom je rast ponuky práce a tým aj rast zamestnanosti. V prípade poklesu produktivity práce podniky dopyt po práci znižujú a reálne mzdy klesajú. V dôsledku toho klesá aj ponuka práce a zamestnanosť sa znižuje. Ekonomika sa nachádza vo fáze recesie.

Obr. č. 4

Medzičasová substitúcia práce v prípade expanzie

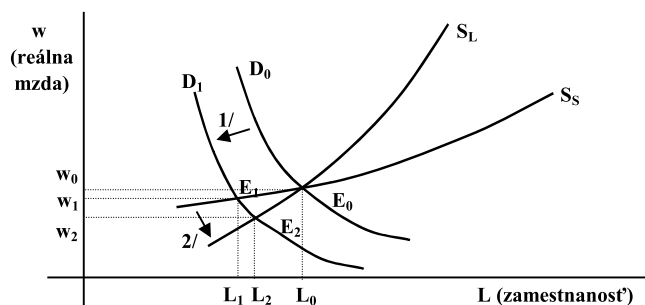
Prameň: [1].

Predpokladom platnosti takejto teórie je existencia jedine dobrovoľnej nezamestnanosti a stále sa vyčisťujúci trh práce. Dobrovoľná nezamestnanosť sa zvyšuje alebo znižuje v závislosti od toho, ako sa zvyšujú alebo znižujú reálne mzdy. Ľudia realizujú medzičasovú substitúciu práce – uprednostňujú prácu pred voľným časom v období, keď mzdy sú vysoké a opačne, preferujú voľný čas pred prácou v období, keď sú mzdy nízke. [1] Bod E_0 na obr. č. 4 je bodom pôvodnej rovnováhy na trhu práce, a to pri reálnej mzde w_0 a zamestnanosti L_0 . Zvýšenie produktivity práce vedie k zvýšenému dopytu po práci (posun krivky z polohy D_0 do D_1). Výsledkom je nový bod rovnováhy na trhu práce (E_1), čo znamená nárast reálnej mzdy (z w_0 na w_1) a súčasne aj nárast zamestnanosti (z L_0 na L_1). V krátkom období (krivka S) sa prejaví efekt medzičasovej substitúcie práce výraznejšie, v dôsledku čoho rastie ponuka práce a zamestnanosť. V dlhom období sa postupne efekt medzičasovej substitúcie práce oslabuje. Príčinou toho je skutočnosť, že zamestnanci zistili, že zvýšenie miezd nebolo len dočasné ako pôvodne predpokladali, ale trvalé. Preto uprednostňujú voľný čas pred prácou a znižujú ponuku práce. Krátkodobá krivka agregátnej ponuky práce je elastickejšia než dlhodobá, pretože v dlhom období efekt medzičasovej substitúcie práce sa oslabil. Trh sa riadi dlhodobou krivkou ponuky práce, vzniká nový bod rovnováhy v bode E_2 , pri reálnej mzde w_2 a pri poklese zamestnanosti na L_2 .

Ak dôjde k poklesu produktivity práce, pôsobí uvedený efekt medzičasovej substitúcie práce opačne. Dopyt po práci sa znižuje, reálne mzdy klesajú, čím sa zamestnanosť v krátkom období znižuje výraznejšie než v dlhom období (ľudia preferujú voľný čas). Prebieha fáza hospodárskej recesie.

Obr. č. 5

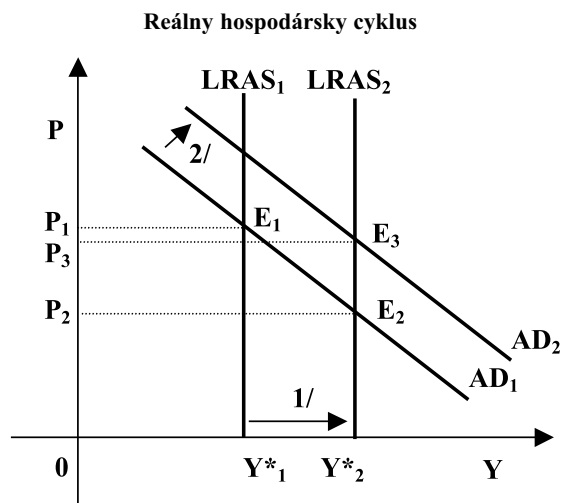
Medzičasová substitúcia práce v prípade recesie

Prameň: [1].

Vznik a priebeh reálneho hospodárskeho cyklu možno bližšie objasniť aj nasledovne. V prípade, že došlo v ekonomike k pozitívnemu technologickému šoku, odrazí sa to na dočasnom zvýšení produktivity kapitálu. Táto skutočnosť sa prejaví v náraste dopytu podnikov po investíciách, čo následne zvýši reálnu úrokovú mieru. Jednotlivci, resp. domácnosti budú preto preferovať prácu pred voľným časom a budú viac šoriť než spotrebúvať, lebo môžu získať vyšší výnos z úspor. Podľa teórie reálneho hospodárskeho cyklu teda u spotrebiteľa preváži substitučný efekt nad dôchodkovým efektom. S rastom ponuky úspor domácností klesá reálna úroková miera. To umožňuje podnikateľom realizovať ďalšie investičné zámery. Zvyšuje sa dopyt po práci, ktorý je zároveň nasýtený dostatočnou ponukou práce. Rast investícií a zamestnanosti pretrváva, ekonomika sa nachádza vo fáze expanzie. Až v prípade vzniku negatívneho technologického šoku dochádza v ekonomike k zvratu, k poklesu investícií, ponuky práce a celkovej economickej aktivity.

Obr. č. 6

Prameň: [3].

V grafickom znázornení možno vidieť posun dlhodobej krivky agregátnej ponuky doprava v dôsledku pozitívneho technologického šoku (sprevádzaného rastom investičnej a podnikateľskej aktivity). Nastáva zmena makroekonomickej rovnováhy (posun z bodu E₁ do bodu E₂ na obr. č. 6), dochádza k nárastu potenciálneho produktu (posun z bodu Y*₁ do bodu Y*₂) a k dočasnému zníženiu cenovej hladiny. Následne sa však zvyšuje agregátny dopyt, čo vedie k nárastu cenovej hladiny a k novému bodu makroekonomickej rovnováhy (E₃).

Záver

Ekonomovia už oddávna pozorovali výkyvy ekonomickej aktivity a hľadali príčiny ich vzniku. Postupne sa vyvinuli jednotlivé teórie hospodárskeho cyklu, ktoré sa pokúšajú dať odpoveď na túto otázku. Keynesovské teórie vidia príčinu vo výkyvoch investičnej aktivity, v striedaní pesimistických a optimistických nálad podnikateľského sektora, v nedostatočných agregátnych výdavkoch. Na základe pôsobenia multiplikátora a akcelerátora je potom možné vysvetliť mechanizmus šírenia hospodárskych cyklov.

Monetárne teórie nachádzajú príčinu vzniku hospodárskeho cyklu v ekonomicky neodôvodnenom zvýšení ponuky peňazí centrálnou bankou. Vplyvom adaptívnych očakávaní ekonomických subjektov a asymetrických informácií medzi zamestnancami a zamestnávateľmi dochádza ku krátkodobým výkyvom ekonomickej aktivity. Vonkajší peňažný šok ovplyvňuje agregátny dopyt a následne aj krátkodobú agregátnu ponuku. K monetárnym teóriám sa zaraďuje aj teória rovnovážneho hospodárskeho cyklu, ktorá na rozdiel od predchádzajúcej teórie vychádza z predpokladu

racionálnych očakávaní ekonomických subjektov a z vplyvu neočakávaných zmien množstva peňazí v obehu na krátkodobé výkyvy ekonomickej aktivity.

V rámci rozvoja novej klasickej makroekonómie vzniká principiálne nová teória, ktorej predstavitelia vidia príčinu vzniku hospodárskeho cyklu na strane ponuky. Hospodárske cykly sú podľa nich spôsobené exogénnymi ponukovými šokmi, predovšetkým významnými technologickými zmenami, ktoré spôsobujú výkyvy agregátnej produktivity. V takom prípade ide vlastne o kolísanie samotného potenciálneho produktu, a nie o výkyvy reálneho hrubého domáceho produktu okolo rastúceho potenciálneho produktu.

Každá z analyzovaných moderných teórií prispela k vysvetleniu podstaty a príčin vzniku hospodárskeho cyklu. Zároveň ale možno konštatovať, že žiadny z uvedených prístupov nie je komplexný a neobjasňuje vyčerpávajúco zložitú otázku hospodárskych cyklov.

Literatúra

- [1] HOLMAN, R.: *Makroekonómie*. Praha: C. H. Beck, 2004.
- [2] LISÝ, J. a kol.: *Dejiny ekonomických teórií*. Bratislava: IURA EDITION, 2003.
- [3] LIŠKA, V. a kol.: *Makroekonómie*. Professional Publishing, 2002.
- [4] MACHÁČEK, M.: Hospodárske cykly, nová klasická makroekonómie a možnosti stabilizační politiky. In: *Ekonomický časopis*, roč. 46, č.5, 1998, s.615–631.
- [5] MACHÁČEK, M.: Od klasiků k novým klasikům: stručný nástin vývoje pojetí hospodárskeho cyklu od 19. stoloetí k počátku 70. let 20. stoloetí. In: *Ekonomická revue*, roč. IV., 2001, s. 35–52.
- [6] MARTINCOVÁ, M.: *Nezamestnanosť ako makroekonomický problém*. Bratislava: IURA EDITION, 2005.